

2020-11-30

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Sofia Hylander
070-562 13 75
sofia.hylander@tco.se

SOU 2020:33 Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

TCO har getts möjlighet att yttra sig över SOU 2020:33 Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

TCO avgränsar sitt yttrande till de delar av utredningen som berör den kommunala vuxenutbildningen och har en tydlig koppling till tryggad regional och nationell kompetensförsörjning. För kompletterande synpunkter hänvisar TCO till Lärarförbundets yttrande.

Övergripande synpunkter

Utredningen har haft i uppdrag att utreda hur gymnasial utbildning, inklusive kommunal vuxenutbildning, bättre kan planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov. Generellt föreslår utredningen att dagens planeringsmodell, där utbildningar och antalet platser främst baseras på elevernas önskemål, förändras så att större hänsyn tas till arbetsmarknadens behov. TCO välkomnar denna ambition ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Vidare anser utredningen att det gemensamma ansvaret för utbildningen behöver stärkas, dels genom ett ökat statligt inflytande, dels genom ett ökat samarbete mellan huvudmän.

TCO delar utredningens grundläggande problembild att utbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning varierar mellan olika delar av landet och inte alltid avspeglar arbetsmarknadens behov. Den yrkesinriktade vuxenutbildningen, yrkesvux, spelar en viktig roll för det livslånga lärandet och möjligheten till omställning på en föränderlig arbetsmarknad. Inte minst mot bakgrund av det minskade intresset för gymnasiala yrkesprogram samt behovet av att ge nyanlända goda förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden.

Av dessa skäl är TCO positiva till utredningens ambition att bredda utbudet av yrkesutbildning i komvux, öka tillgången till sådan yrkesutbildning samt förbättra kompetensförsörjningen i arbetslivet.

Nedan utvecklas TCO:s syn på valda delar av utredningens förslag:

6.1.1 Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan

Utredningen föreslår att huvudmännen ska ta betydande hänsyn till både ungdomars efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov.

TCO tillstyrker förslaget ur ett kompetensförsörjningsperspektiv men vill samtidigt poängtera vikten av att arbetsmarknadens behov fastställs utifrån planeringsunderlag av hög kvalitet, vilket utredningen återkommer till. Utredningen bedömer också att det kommer att krävas stärkt tillsyn av planering och dimensionering, en bedömning som TCO delar.

6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud

Utredningen föreslår att kommunerna ingår ett samverkansavtal med minst två ytterligare kommuner avseende planering och dimensionering av gymnasieutbildningar.

TCO tillstyrker förslaget. En väl fungerande samverkan leder sannolikt till en förbättrad planeringsprocess angående utbildningsutbudet. Därmed inte sagt att påtvingade samverkansavtal per definition resulterar i väl fungerande samverkan, det är därför positivt att kommunerna har en fortsatt frihet att besluta om vilka kommuner som ska samverka och lämpligt samverkansområde.

Vad gäller den regionalt yrkesinriktade vuxenutbildningen där statsbidraget redan idag är villkorat med att minst tre kommuner samverkar föreslår utredningen att villkoren förtydligas genom att de samverkande kommunerna ingår ett samverkansavtal och bildar ett samverkansområde.

TCO tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning att förstärkta krav kan skapa större nationell enhetlighet.

Utredningen väljer att inte ställa krav på att samverkansområdet för gymnasieskolan och yrkesutbildningarna i komvux ska överensstämja med varandra. TCO inser fördelarna med denna frihet men vill trots detta poängtera samordningsvinsterna av en gemensam planeringsprocess för utbudet av både gymnasie- och vuxenutbildning.

6.1.4 Möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka

Utredningen föreslår att det i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning tydliggörs att personer

hemmahörande i ett samverkansområde fritt ska kunna söka statsbidragsberättigade utbildningar som erbjuds av alla kommuner inom samverkansområdet och att kommunerna i sin tur tar emot behöriga sökande från hela samverkansområdet.

TCO tillstyrker förslaget och vill i sammanhanget poängtera den viktiga roll yrkesinriktad vuxenutbildning spelar för omställning och livslångt lärande. Det är med andra ord av stor vikt att utbudet både ökar och att det finns tillgängligt i hela landet. TCO vill också understryka vikten av distansanpassade utbildningsformat samt betydelsen av kommunala lärcentra – inte minst inom geografiskt stora samverkansområden.

6.1.5 Skolverket ska i sin fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux ta hänsyn till behoven på hela arbetsmarknaden

Utredningen konstaterar att utbudet av yrkesutbildning för vuxna endast svarar mot delar av arbetsmarknaden – med stark betoning på utbildningar riktade mot vård och omsorg. Utredningen konstaterar också att en av anledningarna till denna obalans är att de mer traditionellt manliga utbildningsinriktningarna oftare erbjuds som arbetsmarknadsutbildning. Mot denna bakgrund anser utredningen att staten bör ta ett tydligare ansvar för att bredda utbildningsutbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning så att det tillgodoser behoven på hela arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna.

TCO tillstyrker förslaget. Det är av stor vikt att det i utbildningsutbudet råder balans mellan traditionellt manliga och traditionellt kvinnliga utbildningar – både inom vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning.

6.3.1 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning, inklusive komvux

Utredningen föreslår att Skolverket får i uppdrag att kontinuerligt ta fram regionala planeringsunderlag som ska fungera som ett stöd till huvudmännen i arbetet med planering och dimensionering. Skolverket ska också stödja huvudmännen genom analyser av elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Flera myndigheter med befintliga uppdrag om analys och prognoser om arbetsmarknaden ska få i uppdrag att förse Skolverket med regionala analyser av kompetensförsörjningsbehov.

TCO har i flera olika sammanhang lyft behovet av välfungerande samverkansstrukturer kring kompetensförsörjning på regional nivå och tillstyrker förslaget.

Välgrundade beslut om utbud förutsätter underlag av hög kvalitet och en väl fungerande samverkan mellan flera olika aktörer. Utredningen föreslår att Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån (SCB) bistår Skolverket med regionala analyser och att Tillväxtverket inom ramen för uppdraget även samråder med de regionalt utvecklingsansvariga. TCO menar att Skolverket även bör inspireras och ta lärdom av Myndigheten för yrkesskolans analysarbete kring arbetsmarknadens behov. TCO vill också understryka vikten av att högskolan ges en lämplig roll i regionala samverkansstrukturer. Genom att inkludera även den högre utbildningen i de regionala analyserna skapas en mer fullständig och samlad bild av regionala kompetensförsörjningsbehov.

6.3.3 Skolhuvudmännen ska rapportera sitt planerade utbud till Skolverket

TCO tillstyrker förslaget. En heltäckande bild av det samlade utbildningsutbudet inom gymnasie- och vuxenutbildningen är en förutsättning för att kunna bedöma huruvida det är ändamålsenligt.

6.3.4 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras

TCO tillstyrker förslaget men vill precis som utredningen understryka att förbättrad information från huvudmännen måste ses som ett komplement till en utvecklad studie- och yrkesvägledning, inte en ersättning av densamma.

TCO vill också understryka att det finns ett stort behov av förstärkt studie- och yrkesvägledning – inte bara för blivande gymnasieelever utan även för vuxna som behöver ställa om och byta yrke. TCO:s undersökningar visar att behovet av vägledning är stort bland yrkesverksamma tjänstemän.

TCO vill i sammanhanget också påminna om Valideringsdelegationens förslag att kommunerna i egenskap av huvudmän för vuxenutbildningen blir skyldiga att erbjuda validering. Utgångspunkten måste vara att alla som har behov av att få sin reella kompetens bedömd inom utbildning och/eller arbetsliv erbjuds denna möjlighet.

6.3.6 Det nationella uppföljningssystemets insamlade uppgifter måste kunna offentliggöras på skol- och huvudmannanivå

TCO anser att offentlighetsprincipen ska omfatta även fristående skolor och att personalen på dessa ska omfattas av meddelarskyddet. Regeringen bör därför gå vidare med de redan remitterade förslag som finns på dessa områden (SOU 2015:82 om ökad insyn i fristående skolor och SOU 2017:41 om meddelarskyddslagen – fler verksamheter med stärkt meddelarskydd).

6.6 Ökat statligt inflytande – reformens andra steg

I reformens andra steg föreslår utredningen åtgärder för ökat statligt inflytande över utbildningsutbudet samt att huvudparten av regleringarna kring det riktade statsbidraget för yrkesinriktad vuxenutbildning upphör att gälla och ersätts med ett förstärkt generellt statsbidrag. Det sistnämnda avstyrker TCO.

6.6.1 Samverkansavtal ska omfatta all sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå

Utredningen föreslår att det i skollagen regleras att kommunerna, i fråga om all sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå, träffar samverkansavtal med minst två andra kommuner. Samtidigt föreslås att huvuddelen av regleringarna kring det riktade statsbidraget för regional yrkesinriktad vuxenutbildning upphör och att vissa bestämmelser istället förs in i skollagen. Förslagen innebär enligt utredningen att kommunerna istället för riktade statsbidrag kompenseras genom det generella statsbidraget och att all yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå därmed kommer att finansieras med kommunala medel.

TCO avstyrker förslaget att ersätta det riktade statsbidraget för yrkesvux med ett generellt statsbidrag med följande motivering:

TCO förespråkar ofta generella statsbidrag framför riktade men menar att det i detta fall finns uppenbara risker med förändringen. Ett viktigt skäl till att den regionala yrkesinriktade vuxenutbildningen riskerar att hamna sist i kön när kommunala resurser fördelas är att övrig vuxenutbildning är rättighetsbaserad. En kommun med ansträngd ekonomisk situation har därmed ingen möjlighet att minska antalet platser på SFI eller behörighetsgivande utbildning för att öka antalet yrkesinriktade utbildningsplatser.

Ett annat skäl är att yrkesvux är en viktig komponent i stabiliseringspolitiken vid ekonomiska nedgångar och kriser. Endast staten kan finansiera finanspolitiska stimulansåtgärder. Samtidigt är

det angeläget för arbetsmarknadens funktionssätt att yrkesutbildning, vidareutbildning och kompetensförstärkning för vuxna kan ske i ökad omfattning under ekonomisk nedgång för att rusta såväl den enskilde som förstärka kompetensförsörjningen i såväl näringsliv som offentligt finansierad sektor.

Utredningen pekar på en rad problem med det riktade statsbidraget till kommunerna för yrkesvux, inte minst de korta tidshorisonterna, tidsramen för beslut i förhållande till planering och genomförande. TCO ser dock en uppenbar risk med att fasa ut det riktade statsbidraget inom yrkesvux innan det är säkerställt att övriga föreslagna planerings- och dimensioneringsprocesser fungerar väl och är möjliga att kombinera med en konjunkturanpassning av volymerna. Annars riskerar huvudsyftet med reformen – att öka det samlade utbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning – få motsatt effekt vilket vore olyckligt.

TCO anser vidare att det på längre sikt bör övervägas att staten blir huvudman för yrkesvux, i en modell inspirerad av yrkeshögskolan. Yrkesvux behöver bli en integrerad del i den nationella kompetensförsörjningen, ha en nära koppling till de regionala tillväxtplattformarna och arbetsförmedlingens arbete med att rusta individen för arbetsmarknadens behov.

6.6.8 Sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska definieras i skollagen

Utredningen föreslår att det i skollagen införs en definition av sammanhållen yrkesutbildning .

TCO tillstyrker förslaget. Yrkesinriktad vuxenutbildning spelar en viktig roll för det livslånga lärandet och möjligheten till omställning, det är därför centralt att utbildningarna är nationellt jämförbara och håller hög kvalitet

6.6.9 Kommunernas utbud av sammanhållen yrkesutbildning i komvux ska följa Skolverkets ramar

TCO tillstyrker utredningens intentioner med förslaget men vill återigen poängtera riskerna med förändrade finansieringsformer för yrkesvux (avsnitt 6.6.1).

I utredningen anges att de utökade krav som föreslås på kommunerna vad avser volymer och innehåll i yrkesvux ska finansieras genom de i statsbudgeten aviserade medlen för statsbidrag till yrkesvux. Även om kommunerna genom en bättre planeringshorisont kan utnyttja medlen mer effektivt skapas inga ytterligare medel genom att generella statsbidrag finansieras med

indragna riktade statsbidrag. Utan tillräckliga medel kommer kommunerna att ha svårt att leva upp till Skolverkets ramar – trots goda intentioner. De beslutade ramarna tar heller ingen hänsyn till konjunkturväxlingar – vilket har stor betydelse för utbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning

6.6.10 Utökade möjligheter att delta i yrkesutbildning i komvux

Utredningen föreslår att det ska vara fritt att söka och delta i yrkesinriktad vuxenutbildning i hela samverkansområdet den sökande är hemmahörande i.

TCO tillstyrker förslaget

6.7 Skolverket ska förbereda införandet och utarbeta förslag kring ramarnas konkreta utformning

TCO tillstyrker förslaget och betonar vikten av att arbetet sker i samverkan med relevanta aktörer.

6.8 Kvalitetshöjande insatser för yrkesutbildning i komvux

6.8.1 Det finns fortsatt behov av statsbidrag för vissa utpekade områden inom ramen för regionalt yrkesvux

Utredningen föreslår att huvuddelen av det riktade statsbidraget för regionalt yrkesvux fasas ut och ersätts med medel till kommunernas generella statsbidrag. Som tidigare påpekats (avsnitt 6.6.1) avstyrker TCO detta förslag.

TCO menar att det riktade statsbidraget inom yrkesvux inte bör fasas ut innan det är säkerställt att övriga föreslagna planerings- och dimensioneringsprocesser fungerar väl. Annars riskerar huvudsyftet med reformen – att öka det samlade utbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning – få motsatt effekt vilket vore olyckligt.

6.8.2 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i all sammanhållen yrkesutbildning i komvux

TCO tillstyrker förslaget.

6.8.3 Regionala branschråd ska ersätta yrkesråd

Utredningen föreslår att kommunen ska ansvara för regionala branschråd för yrkesinriktad utbildning i komvux på gymnasial nivå. TCO tillstyrker förslaget. Det är centralt att utbudet av yrkesinriktad vuxenutbildning utgår ifrån den regionala arbetsmarknadens behov. TCO vill dock understryka vikten av att samordna dessa regionala branschråd med branschråden för gymnasieskolan för ett bredare regionalt perspektiv. Om det därutöver införs regionala råd i enlighet med Valideringsdelegationens förslag behöver även dessa samordnas för att undvika parallella strukturer.

Therese Svanström
Ordförande

Sofia Hylander
Utredare